

էնտէն չու եւս պու ըրիսէ, թէրորքիսթ-
էն թարաֆընտան գաթը խորտիկի, «Պիր
սատրգ պէնտէն տանա գուրպան օլ-
տու» տէյի խաղանը սատրգա պիրտիրի-
տիկինտէ, Ապտ իւլ Համիտին, մազթու-
լին հալէթը բունհիյէսին թագտիրէն, «Օ
տա ծնորտան (հանի թէագիւղ իթաիկի
էրմէնիլէրաէն) խաի» աւտիկի ըրվալէթ
օլունտուղը կիպի, Թերգեան սա, քէնտի-
սինէ թէօլպէյէ կէլէն բունհանիլէրին թէօլ-
պէսինի տիրէրքէն, «Պու տա ծնորտան
(հանի մուխալիֆէրիմէն)տիր» տէմէյէ ու-
նուլմամալը տըր Իշթէ պու ալպէպէ մէպ-
նի տիր քի, ճումաա իրթէսի կիւնքի նիւս-
խէմիլտէ, «Դագրիկեան Գերպը» թէօլպէ
իթմիշ իթմէմիշ, պիպիմ իշին էնէմիլէթի
եօզ տըր» տէմիշ խաիք: Պու կիւն տէ
թէքրար իտէրիպ: Սէնէլէրէ պու ճէմաա-
թին իշինտէ հաշաեարագ, անին հիստիեա-
թընա, տիեանէթինէ, խալիսէթինէ ինա-
նան, տալաալը հազըլը պուլան նէ՝
Գագրիկեան, նէէմալի, հիշ պիր վագըթ
Թերգեանիսթ օլամալար: Օնլարն պիր
թէօլպէնամէսի տէյիլ, եիւղէրճէ թէօլ-
պէնամէլէրի՝ քէնտի հիստի տալալէրի-
նէ, գանաաթը վիճտանիլէրինէ գաթիէն
թէքէմանը սատրգ տէյի տիր: անճագ,
Թերգեանըն կէօղիւնէ պիր նէվ իօզ վէ
քիւլ սէրմէք տիր...:

ՆԵՎԻՃԱՏ ՊԻՐ ՄՈՒՆԱԲԵՍԷ

Ասորմըզտա քեաֆէյի մէտէնի միւ-
լէթէրին ճէզա մունաքէմէսի՝ շահատէթ
իւզէրինէ պինա օլունմիշ տըր: շէօյլէ քի
պիր ճիւնհա եախտա ճինալէթ սահլպինի,
հաքիմէր՝ շահիտիսթ, խալաթմարդ հիւքմ
իթմէլէր: անճագ կէօղիւ իլէ կէօրմիւշ,
հիշ տէյիլ իսէ իքի շահիտ պուլունուպ,
անլէրի, տօղրու սէօյլէնէլէրէրինէ եւմին
թիթիթիպ վէ պիր գաշ տէֆա տիրդ ու
ամիդ իսլիմէթագ ալթընա ալըպ, շայէտ
անլէրին իֆատէսի մունալիննէ, մագ-
նունլարըն գապահաթը թէպէյիւն իտէր-
սէ, օլ վագըթ ճէզաաթնա գարար վէրի-
լիր, վէ պու գարար մաւքէմէտ քէն-
տիսինէ թէպլիլ իտէլէր: Անճագ պու ու-
սուլտէն Լինշ գանունաամէսի միւսթէմա
տըր: չիւնքի իսթինթագ վէ շահատէթ
գապուլ իթմէլ: Պա խուսուս ալէնի ճի-
նայէթլէրտէ, էհալի գապահաթլը տէր-
տէսթ իտ չ վէ պաղէն տէ հապիսանէյի
պատրպ, գապահաթլը ալարագ, անլինտէ
անրն ճէզաաթը վէրի, վէ մաւէլլի հիւ-
քիւմէթի տէ կէօզ գարար: Պու ուսուլ,
հալէա Ամէրիպանըն պալը մաւէլլէրինտէ
իճրա օլունմագտա օլուպ, օ մէմալէրին
վահլիլիք զէմանլարնտան գալմա պիր ա-
տէթ տիր: Տիլէր պիր միւսթէմա հալ տէ,
Բիլէրո Տարպուէսին տէյնէկինին ունուն-
տա կէօրիւլմիւշ տիր: Միւսաիլէյ, իս-
թանիստա «Հաւատաքնուլթին»ըն պաշ-
լընա մէմուրաթնտան օլուպ, կէօզտէն
տալի ալիլ օլմագ հատէպլիլէ, էլինտէ
տալիսա պիր տէյնէք թաշըր, վէ պու տէյ-
նէյին ունունու հէր քիմէ տօգունտուր-
սա, անլինտէ ծուալալըգարը կիպի, մէզ-
հէպլինտէ կէօյա գուսուրը մագաթնտա
պիլա իսթինթագ ալթէլին ըլլինէ ալար-
լար իսիշ: չիւնքի Տարպուէս, տէյնէկինի
կէօյա հիւքմիւ իսահի իլէ տօգունտուրու
թիթի:

Ղալիպա Թերգեան, սատրգ բաթըլը
տալի, մատամ քի քէնտի տէ Ալլահան
ինթիլապ օլունմուշ իսիշ (?) հէր քիմին
հազըլնտա պիր չիւպէնի օլունտուր իսէ,
պիլա իսթինթագ, վէ չիւպէն արգ իթու-
կի գապահաթլըն ճիւնհաաթըն շահիտէր
իլէ թատիլ իթմէքիլին, անլինտէ ճէ-
զայա չարքիթ: Պու ուսուլ մունալիննէ,
միւսաիլէյ, սօն կիւնլէրտէ միւսթէրէմ
քանաալարըլընա «Կախալալունմալար
կէօնալէրմիշ տիր քի, Բօմա Սանի Ութ-
ֆուցիթանունուն պիլէ պէօյլէ պիր ուսու-
լի օլմատըղը չիւպէնիլ տիր: Թերգեան,
պու կիպի մանթըգալը ուսուլի նէրէտէն
ալմը տըր, պիլինէմէզ, եախտ քիմ քէն-
տիսինէ պու բունաաթը վէրմիշ տիր ձէ-
զա տէնիլէն մաւքիւմէլէրին վատէսի վէ
սէպէպէ պէնան օլունտուր Եալընը «պիլ
մալիւմ օլան սէպէպէլէն նէգարէն» տէնի-

լէրէք, քիմտէ մաւքիւմ իսիլէմէզ՝ «պէլքի
վէրաիկի «Կախալալունմալարն պիլէսա օլ-
սուլընը անպալըպ ութանտըլնտուն» —
էլէր ութանտար վար իսէ, — սէպէպինի
աշիքեար սէօյլէնէլէր: Ս. Աւետարանը
օլունուպ անլաեանլարտանըզ վէ միւ-
լէթ միւսթէլէրինտէ ալ չօզ պուլունմըշըզ,
լարէն հիշ պիրինտէ պէօյլէ պիր չարքըզ
մունամլի, եախտ նիպամըզ, գանուն-
սուզ, վէլնաալը էմապի նաւէսպուզ պիր
մունաթլմէ կէօրիւլմէմիշ տիր: Պրագալըմ
քի, իշիթաիկիմիլէ նաղարէն, սարկաւա-
զա, քէնտի րէսի բունհանի էլպի-
սէսի իլէ Սրբութիւնաւ պիր կէրտէն տի-
կիւ եէրէ նագլ իթմէսինի միւնասիպ կէօր-
մէյն պիր Կաթողիկոստան, Քիլիսէճէ նէ՝
գանունշինաալըզ պէլէնիթիթ: Պու նէվի-
ճատ մունաքէմէ՝ Թերգեանըն ինտարը վէ
եալընըզ քէնտինէ ալիտ օլմալը տըր: պու
իսէ, օրթա տէվրին իտարէյի մունլաղիէ-
սինտէ պիլէ կէօրիւլմէմիշ տիր, նէրէտէ
գալարը 20նի մէտնի տէվրտէ, նէրէտէ
գալարը Գրիստաթն Քիլիսէսի իտարէսին-
տէ քի, առալէթ վէ մունապլէթ բունաալը
տըր, Մէլընթիլէթ, տանա տօղրուսու
ճիւմաուրիլէթ մունապիլը տըր:

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՊՈԼՍԵԲՆԱԿ ԲՐԳՆԻԿՅԻՆԵՐՈՒՆ

Հանրային հաստատութեան մը պա-
նատիսանտութիւնը ստանձնող ու է
անհատ կամ մարմին, պարտաւոր է, ի
պահանջը հարկին, իր վարչութեան հա-
մարը կամ հալիւր ներկայացնել:

Արդ փութկոտութեամբ կուգանք մի
քանի բացատրութիւններ տալ ձեզ, մեր
վառած զարդոյն մասին, որոյ չափ կարգ
մը կերպիւնք կը դասուին այս միջոցի
սրլսեանակ հայրենակցաց մէջ:

Մեր ութամեայ պաշտօնավարութեան
մէջ նիւթական տեսակէտով անհաւատալի
արդիւնք մը ձեռք բերած ենք մեր սեփա-
կան միջոցներով: Երեսուն տարիէ ի վեր
մեր զարդոյն պիւտճէն՝ 50-80 ոսկի՝ Պու-
սէն կը հայթայթուէր և Բրգինիէն տալը
փարայի օգնութիւն մը չէր բլլուիր —
ի բաց առեալ վերջի տարիներու գորգա-
գործարանի 10—14 ոսկիի վարձը: Հո-
գարարձութիւն իւր կարճ պաշտօնա-
վարութեան մէջ կարողացած է 55-60 ոսկի-
ւոյ գումար մը ձեռք բերել և 45-50 ոսկիի
ալ տեղը ընել, որը հետզհետէ պիտի
գանձուի: Դպրոցնուս պիւտճէն հակառակ
400 ոսկիի բարձրացնելուս՝ տակուին
ընդունած ենք Պոսէն—25— ոսկի, որուն
կէսն ալ նորոգութեանց գործածուած է:

Ըսինք թէ պիւտճէն հարկեր ոսկիի
բարձրացուցինք, այդ եւս անհաշիւ չէր:
Փոխանակ 50-80 ոսկիով միշտ ապարդիւն
չըլլան բոլորիւ, քանի մը ոսկի եւս բար-
դուելով օգուտ մը թող տեսնուի և իրօք
ալ տեսնուեցաւ: Դպրոցին այս տարուան
սուած չըջանաւորաները — որոնք ան-
գրասիկներն են — մին Սեբաստիոյ,
իսկ միւսը Եւգլիոյ Յիսուսեանց գալէճ-
ները զուտեցան յաղողապէս անցնելով ի-
րենց քննութիւնները: Սեբաստիոյ գալէ-
ճին այն կարգը՝ ուր դրուած է մեր չըր-
ջանաւարտը, կան նաև քաղաքին նախա-
կըթարաններէն եկող չըջանաւարաներ,
որոնցմէ շատ բարձր է մերինը, հակառակ
այդ զարդոյնները 200—400 ոսկի պիւտճէ
ու բարձր դաստիարակութեանը: Նոյն
արդիւնքը կուտայ Եւգլիոյ զըր-
կուածը: Իսկ թերաւարտ աշակերտներէն
Պ. Միքայիլ Շահամեան, որ դրուած է
պետական երկրագործական նորաքաղաք
ըրոցը, իր ընկերներէն, որոնք ինքնիշխե-
լ և ուրիշ բարձր զարդոյններ ընթացաւարտ
և իրեն կըկրն տարիքը ունին, ամենէն
առաջինը հանդիսացած ու պատիւ բերած
է Բրգինի զարդոյն՝ գնահատուելով պի-
տական անաչառ թուրք քննիչներէ և ա-
սի դիւա առաջին քայլն է: Հոգարար-
ձութիւնս որ այս պատասխանատուութիւ-
նը ստանձնած է, անուշտ չէր կրնար
աղաւալ կրկնողներուն կարեւորութիւն
տալով ձեռնթափ ըլլալ: Հետեւաբար

հակառակ դատաւարներու հրաժարման
վերաբաժաւ զարդոյն նոյն կազմով և նոյն
զորութեամբ, վատանելով նախ Աստուծոյ
և յետոյ ժողովրդեան բանիմաց դասա-
կարգին:

Կ'ըսուի թէ չորս դաստիարակ շատ է,
բայց պէտք է գիտնալ որ իրականին մէջ
երեք դաստիարակ է: Մինչև ցարդ մեր
զարդոյն գաղղիներէն և տաճիկներէն գա-
ստաւուն մէկ անձ կ'ըլլայ, ներկայ պա-
րային այդ երկու ընդուն դաստիարակու-
կարող անձ մը: առ նուազն վեց-եօթը
ոսկիով կը վարձուի: մինչ մինքն դատ
դատ դաստաւու վարձած ենք երկու հատ
չորս ու կ'ես ոսկիով: առից առելի ի՞նչ
ինսպողութիւն կրնայինք ընել: և և միգի
համար բաղդ մը չէ Գեր. Շահամեանի
ջնջին թողալով մը գաղղիներէն դասա-
տաւութիւնը ստանձնելը: Երեսուկոյցէք
չորս դաստաւու... ութ ու կ'ես ոսկի տա-
նաթողալով և և առեալին երկու գանգա-
տիլ:

Աղաւաղ զարդարութիւն մին ալ կ'ը-
լուի Հոգարարձութեան տնտեսապետ էֆ-
ին անձին նկատմամբ: Թէ դաստաւուն-
րէն րըշխար կ'առնէ, ինչպէս ներկայ տը-
նօրէն—դաստաւունէն, որը իր ամապթոշա-
կին մէկ տակն անոր կուտայ եղեր: Ասի
առ նուազն վատութիւն և սպարնութիւն
է անոնց՝ որոնք այսպիսի սպայօղ լուրեր
դարձնելով պարզաթիւններու միտքերը կը
գրգռեն: Պատիւ ունեցող մարդ մը ու-
րիշին պատիւին հետ չի խաղար: Այս
ըսողները այնպիսի անձինք են՝ որ յիշ-
եալ էֆէնտիին երեսուն վեր տոլն չողու-
թարդութիւն և քանիք ընելու հախ կ'ըս-
տորնանան: Իսկ անօրէն—դաստաւուն
այսպիսի տարք մը վերագրել՝ պարզա-
պէս ճանր արժանիքը ուրանալ է, որը
բոլոր գիւղացիներէն գնահատուած է, նոյն
իսկ իր հակառակորդներէն: Եւ հակառակ
երկու տարիէ հրաժարական տալուն՝ զին-
քը զարդոյն պահելու ջանք չէ ինչպէս
Յիլիսային առած երեք ոսկի ամապթոշա-
կը շտապուած համար խիտ բարձր կը
նկատուին եղեր: Դատաւոր մը որ ստալ
տարի զարդոյն մէջ անձնուրիւթեամբ
աշխատած և արդիւնաւոր եղած է, շատ
է եղեր այդ տրուած թոշակը: Կարծենք
բեռնակրներն իսկ այդպիսի տարի ծառա-
յելով կ'արժանանան տակից բարձր թոշա-
կի: Ամօթ այդպիսիներուն Բրգինիցի
անտան որոնք չեն գիտեր գնահատել
իրենց կրթական մշակները: Վերջապէս
այդ աղտոտ զրպարտութիւնները ամբողջ
Հոգարարձութեան անարգանք մը բլլալուն
խտալ կը բողբենք և կը հրուիրենք
ամբաստանողները բաց ճակատով հրապա-
րակ գալ: Մենք կը սիրենք քննադատել,
որովհետեւ դիմակները չեն քննադատուել:
Քանի մը խօսք ալ հակողութեան մա-
սին: Սկիզբէն սաղին ունան կ'առարկեն
որ հակողը աւելորդ է: Մենք անձի հետ
ինդիլ չունինք, սակայն կը յայտարա-
րենք որ հակող պէտք է և էապէս պէտք
է: Դպրոց մը երկու դրութիւն կրնայ
ունենալ Դատարանական և Սերաբանա-
կան Դատարանական դրութիւն: Խօսքն
անգամ ընել աւելորդ է մեզի համար, քա-
նի որ եօթը կարգերուս եօթը դասարան
չենք կրնար վարձել: Իսկ Սերաբանա-
կան դրութիւնը, որպիսին է մեր զարդը
անպատճառ կ'ուզէ իւր հսկիչը: քանի որ
—150— աշակերտ բաժնուած են եօթը կար-
գի, որոնց կը դասախօսին երկու ուսու-
ցիչ: Երկրորդ՝ հակող պարզ «սուալ» քո-
ըսող մը չէ՝ նա կը դասախօսէ—50—է աւելի
փոքրիկներով: Երբ իմէ այն չըլլայ, ա-
տոնց դատը քննադատարար միւս դասա-
տուները պիտի տան: Միծաղիկ չէ՝ բար-
ձր դաստաւուններուն ժամանակը «տալ-
րէն-գիւն»ի դաս տալու վատնել, քանի
որ այդ պարտականութիւնը կրնայ կա-
տարել պարզ հակող մը, որը վարձուած
է անոր կէս թոշակով: Յետոյ հակողը ըզ-
բաղած է սերտարանին մէջ տող չգիտ-
ցած բառերը ըսելու և անոնց մասամբ
մը ուղեցոյց ըլլալ դասերուն պատրաս-
տութեան:

Բայց քննիչ թէ սկիզբէն ասիին ու-
րինք եղած են զարդոյն խանգարել ուղղող-
ները: անոնք՝ որոնք զարդոյն տալու փա-
րայ չտալու միջոցները կը խորհին. ա-
նոնք՝ որոնք քննադատութեան մէջ չյաջողել-
նուն հակառակութիւն կը անուշանան Հա-
գարարձութեան: անոնք՝ որոնք դիւրա-
թիւն ունին իրենց պատկերը ալուր զարդոյն
զրկելու, անոնք՝ որոնք զարդոյն մէջ զա-
ւակ կամ տղակուն հունին. անոնք՝ ո-
րոնք նախակրթարանը համալսարանի
հետ կը չլիւթին. և կ'ուզեն որ ատմի-
նին չըջանաւարտը վերջինին ընթացա-
ւարտին հաւատարի: վերջապէս անոնք՝
որոնք անկարող են իրենց կրթը և զանա-
ւակներուն իսկ խօսք հակոյնիւ և զանա-
կառաւարել: Ահա՛, սիրելի հայրենակից-
ներ, այսպիսի անձինք են որոնք կ'ուզեն
իրենց քանահօգնէն զոհ մեծաւ մատամբ
աղքատաց դասախօսու ապապան: Այդ-
պիսիներուն միայն զէնքն ու սպառնա-
լին է «գնահատական և բաժնեկէնի դրամ
չլիւթել»: Բայց արդէն այդ իսկ է նպա-
տանքին: Եթէ խնդիր ալ չգտնուի, իրենք
պիտի ջանան ստեղծել այդ նպատակուն
հասնելու համար: Զգիտենք թէ իրեն
պարտականութիւնը չկատարող մարդ մը
ի՞նչպիսի իրաւունք պատանջելու կը յան-
դըգնի:

Սակայն, մենք պիտի չարունակենք
մեր նուիրական պաշտօնը, վատանելով
տեղւոյս ժողովրդեան համակրութեան, որ
դո՛ւ է զարդոյն ընթացքէն, նմանապէս
Պոսեթնակ հայրենակցաց մեծագոյն մա-
սին քաջակրթութեանը, որ անուշտ ու-
շիտութիւնը պիտի ունենայ չաւուրի սըմ-
սեղակներու յարուցած պղտոր հասան-
քէն, որոնց նպատակը ուրիշ բան չ'կըր-
նար ըլլալ, եթէ ոչ իրենց չարութեամբ
խողընդող ըլլալ ժողովրդեան վարչութեամբ
կառավարուած միակ հաստատութեան մը:
որպիսին է մեր զարդոյն:

Անքանի Հոգարարձութեան «Բագրասունեան»
խաճարակի Բրգինի
Ասեկայի
ԱՍՏԻՍԱՆՏՈՒ ՊԱԼԵՆ ՍՏԵՓԱՆ ԲՕՓԱԼԵՆ
Դանճայի
Յ. ԳԱՌԵԻԿԵԱՆ
Միքայիլ Փափուճեան, Միսնի Դա-
րիպեան, Երանու Պաշեան, Յա-
րաթիւն Այնեան:
Բրգինի, 8)21 Սեպտ. 1912

ՏԻԱՐՊԵՔԻ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

ՈՃՐԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

Սպանութիւններն ու յախտակութիւն-
ները դեռ կը շարունակուին: Այս անգամ
ոչ միայն գիւղերու կամ ձորերու, այլ
Տիգրանախորի պարագապատ քաղաքին
մէջ, ուր հարիւրաւոր ժամաւորաներու,
փոխաներու հանգիստը չվրդուելու, անոնց
անդորրութեան հակուռ համար: Մինչդեռ
աւաղ, ապարդիւն են ամէն ինչ, քանի
որ ոճրագործն անկախ ու որոշապէս վրա-
տահ իւր սպանած որոնք մարտուելուն,
Բամազանի մի գիւղերն, (Բիթ.) ժամը մէ-
կը քաղաքը անցած, ընկուլէրի գնաակ-
ներով կանակէն վերաւորեց օրէնագէտ ու
քաջ թրքազէտ Դաղաբեան Հաննա էֆեն,
որուն նման շատ քիչ կը գտնուի քա-
ղաքին մէջ:

Այս տարափեցուցիչ լուսն չուտով
տարածուեցաւ քաղաքին չորս կողմը, ալիւ-
րիէյի խուճերի բոլորեցին ամբողջ թաղը,
հայրաքննութիւն կատարեցին, քանի մը
անձերու վկայութիւն առին, թէ լիւրան
Դաննի տէվրիլը իր ընկերներով կը չըր-
ջադայէր քիչ տալը սպանութեան վայրը,
որն որ իր ամբողջ կեանքին մէջ հոն ոտք
կոխած չունէր: Զինուորները զանոնք
ձերբակալելով՝ քննութեան ու խուզար-
կութեան նշմարեցին: զոտն անոր քով
Դաղաբեան էֆենտին վերաւորադ փամ-
վուշտի նման հատ մը: Ուստի անոնց վը-
րայ ինչ ինչ տրուած վկայութիւններն ու
փամվուշտին մէկ հատը քովը գտնուելով
կը բաւէր զայն դատապարտելու:

Բայց աւաղ, փոխանակ դատապար-
տելու, միւս օր ազատ կը թողուի: Յար-
գոյ ընթերցողը կարծեմ ալ որոշապէս պի-

Սահիպաի իմթիկեազ վե միսիրի մետոյ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՕՒԱՅԵԱՆ
Ճատոէի քէպիր, Թազարմ, Ն. 65